

ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

עיריית
ירושלים

סרן עודד חי ז"ל

בן אסתר ויחיאל

נולד בירושלים

בתאריך י"ד בטבת תרפ"ח 7.1.1928

התגייס בשנת 1946

שרת בחיל רגלים

נפל בעת שירותו

ג' בתמוז תש"ח 10.7.1948

נקבר בהר הרצל

אזור: א חלקה: 1 שורה: 15 קבר: 3

בן 20 בנפלו

קורות חיים

בן אסתר ויחיאל, נולד ביום י"ד בטבת תרפ"ח (7.1.1928) בירושלים. היה בעל מחשבה מעמיקה ומקורית וניחן בכשרונות רבים, בחיי הרוח כבחיי המעשה. את ראשית חינוכו קנה בגן אשר בתלפיות ובבית-הספר היסודי המקומי. בשנתו העשירית הועבר לבית-הספר "תחכמוני", שאת כיתותיו העליונות סיים בהצטיינות. בין כותלי בתי-הספר גילה פעילות רבה ופירסם רשימות רבות ומעניינות בעלוני הכיתה. מבית-הספר "תחכמוני" עבר לגימנסיה העברית ברחביה, תחילה במגמה ריאלית ורק בשנתו האחרונה - במגמה ההומאנית. מגיל 7 היה חבר בתנועת "הצופים" והיה למדריך מרכזי בשורותיה. גם בשורות ה"הגנה" היה פעיל מגיל 14.

בהיותו בן 17 עזב את הלימודים והתנדב לבריגדה היהודית ורק שם גילה את מלוא יכולתו הרוחנית והארגונית בעבודתו המסורה בקרב הפליטים בהולנד ובבלגיה. עם פירוק הבריגדה התנדב להישאר באופן לא חוקי באירופה בשליחות ה"הגנה", עבר לאיטליה, שם הכין ובחן את המוכשרים לתפקידי ה"הגנה" בארץ. ביוני 1946 היה מפקד מחלקת

ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

עיריית
ירושלים

"הקלט" אי-שם בהרי האלפים, אחר-כך היה למפקדו של קיבוץ "פרומקה". לא היה קץ לפעילותו ולמסירותו בעבודה. עודד החליף זהות עם ניצול שואה, יוסף סרוקה, ובכך איפשר לו להגיע לארץ ישראל שהיתה סגורה בפני פליטי השואה ובכך פתר את נושא "עריקותו" מהצבא הבריטי. בדרך זו עלו לארץ כ- 150 ניצולי שואה, המקיימים ביניהם קשר עד היום. את התרשמותו מעבודתו שם פירסם עודד ב"דבר השבוע". בשובו מאירופה נרשם כתלמיד באוניברסיטה העברית בירושלים, במחלקה למדעי-הרוח, אולם לא זנח את תפקידיו ב"הגנה" והוטל עליו לארגן את שיעורי חג"ם (חינוך גופני מורחב) בבית-הספר.

עם פרוץ מלחמת-העצמאות הפסיק את לימודיו. תחילה פקד על כיתת סטודנטים, השתתף וגם פיקד על כמה פעולות בדרום ירושלים, בבית-צפאפה וצור-בחר. הופקד על הגדנ"ע ובראשית 1948 נשלח לקורס מ"מים. בחוזרו הופקד על החי"ם בהר-ציון ובנוטר-דם ואף נפצע שם, וכן קיבל תחת פיקודו את פלוגת "יהונתן". בזמן ההפוגה הדריך בקורס מ"כים ועם התלקחות הקרבות נשלח בראש פלוגתו לכבוש את חרבת-חמאמה, בסביבת עין כרם. המשימה הוכתרה בהצלחה, אולם עודד נפל בה, ביום ג' בתמוז תש"ח (10.7.1948). נקבר בשייח'-באדר א'.

ביום כ"ח באלול תש"י (10.9.1950) הובא למנוחת-עולמים בבית-הקברות הצבאי בהר-הרצל בירושלים.

יוסף סרוקה, שעלה ארצה מאירופה תחת זהותו של עודד חי, קרא לבנו עודד על שמו.

בין גבולות

מספרים מפי איכרי הסביבה כי באזור הגבוה מגיע השלג עד למטר ומעלה.

שייקה, ראש הנהגים והמכונאי, מספר כי מבין שבע המכונות יש שלוש שאינן ראויות לשימוש. הן טעונות תיקון כללי. השרשרות לגלגלים גדולות מדי ונפלות בשעת הנסיעה. יש לנסוע לעיר א' ולהתאימן. ספק אם יספיקו לעשות זאת ביום אחד. לפי מצב הדרכים כיום אין להעמיס על מכונה למעלה מ־30 איש (בזמנים רגילים היו מעמיסים 45). שנים מהנהגים שוכבים זה יומים בחום גבוה. היום יבקרם רופא. — כבן עשרים ושש הוא שייקה זה, יליד מושב בעמק יזרעאל. מבנה גופו מוצק, כתפיו רחבות, ועליהן מתנשא ראש בעל תו־פנים גרמיים ושער שחור ומתולתל. דרך ארוכה עבר עד הגיעו הלום: בית־הספר כדורי, שמירה בשדות יזרעאל, שירות בפלוגות־הלילה של וינגייט, ולאחר־מכן גיוס לצבא, לחיל־הנהגים. הוא נהנה מניצלי האניה, שטבעה בים התיכון עם הנהגים הארצי־ישראליים. מילדותו נמשך למכונות. והנה נתגשם חלומו זה. הוא אוהב את המכונה ויודע את "נפשה". למעלה משנה עובד הוא במפעל. מאות אלפי מילין עבר במכונתו כשידיו החזקות תופסות בהגה. הוא יודע שהמכונה לא תבגוד בו. שייקה אינו אוהב דיבורים. נדמה שהוא אינו יודע כלל לדבר. אף בכשרון לארגון אינו מצטיין. בפי החבריא הוא נקרא: פלה. הוא שונא נאומים נמלצים; גם "כיוצאות" אינו מספר בערבים הארוכים והמשעממים, כשהחבריא יושבים על ספל קפה, אף־על־פי שיש לו לעצמו לספר הרבה יותר משיש לכולם יחד. בשקט ובמסירות הוא ממלא את המוטל עליו — מתוך אותו "רגש־מולדת פשוט של עמי־הארצות גמורים", של "דור בקרקע מעורה". לא סנטימנטלי הוא אך קר־מוג, אבל לפעמים, כשהוא "מבסוט", עלול הוא לפרוץ ב"הורה" סוערת, וגופו הכבד והמגושם מרקד בקלות ובזריזות נפלאה.

שלשתם שוקעים בדומיה. שמואל עייף מטלטולי־הדרך בלילה, ודומה שהוא שקוע במחשבה מאומצת. בו תלוי הדבר. הוא מהסס, שוקל, ולבסוף — מגיע להחלטה:

"הערב יצא משלוח. יש לדאוג לשרשרות, יש לארגן את האנשים ליציאה ולהכין מקום למשלוח הבא".

הוא פונה אל איתן שיכנס את המדריכים בחדר־האוכל. השעה — שמונה בבוקר. השולחנות ערוכים כבר. איתן מצלצל בפעמון והחברים מתכנסים — עשרים וחמישה במספר. בחורים צעירים בני 20—25. רובם מוצאם מליטא, ומיעוטם — מהונגריה, פולין ורומניה. חניכי גימנסיות עבריות ותנועות־נוער חלוציות. מאורעות־המלחמה לא פסחו על איש מהם: חלקם ביערות, בפלוגות הפרטיזנים ובצבא האדום, וחלקם — במחנות־ההשמדה. וכאן התלכדו כולם לעבודה משותפת. רובם עובדים כבר כשנה במפעל, נפשם נכספת לארץ־ישראל, וגם יכלו לשבת בה מכבר. לא פעם מגיעים הם לשיא ההתמרמרות

שעת־בוקר מוקדמת. מסביב לשולחן יושבים שלושה. פניהם רציניים והם שותקים שלא כרגיל. כל אחד מוצץ סיגריה בעצבנות ונראה כשקוע במחשבות. החדר מרוהט בפשטות: שולחן עגול, מיטת־שדה אמריקנית, שולחן־כתיבה ומכונת־כתיבה עמו, תנור וסידורי "סליק", הידועים לשלושה בלבד. החלון מכוסה אר, ומבעדו נשקפים יערות הא־לפים האוסטרים מכוסיה־השלג. במעלה ההר, במרחק חצי קילומטר, מודקרת הבית הגדול בן שתי הקומות, המשמש מחנה־מעבר למאות היהודים העושים את דרכם לאיטליה, ואילו כאן בבקעה נמצא "בית־המדריכים", — זה משכן העובדים הקבועים.

ראשון הפריע את הדממה שמואל. מפקד הנקודה הוא שמואל והזקן שבחבורה — כבן עשרים ושבע. לארץ־ישראל הגיע מצרפת, זמן קצר לפני המלחמה. עם פרוץ המלחמה התגייס לצבא. כשרונותיו ומרצו מסייעים לו בעליה מהירה בשלבי הדרגות הצבאיות, אבל בעת ובעונה אחת הוא גם נרתם בעול המפעל. לא חזית אחת עבר במשך שש שנות שירותו. כשהגיע תורו לחזור הביתה החליט בכל־זאת להישאר ולעבוד למען מפעל ההצלה. בטון שקט ועמוק מספר הוא לחבריו־לעבודה על פגישתו עם "הזקן" שבעיר־המחוז: המחנות באיטליה הולכים ומתרוקנים, והבריחה מארצות מזרח־אירופה הולכת וגדלה. מתנהל משא־ומתן עם שלטונות־הכיבוש המרכזיים ועם השלטון באיטליה להרשות לכמה אלפי פליטים להיכנס לאיטליה בדרך ליגלית, אך עד למתן הרשות יש להמשיך בעבודה, על אף החורף הקשה, באותן השיטות של הקיץ.

איתן, סגן־המפקד והאחראי למובילים, מוסר דין־וחשבון על העבודה שנעשתה בהעדר המפקד. איתן הוא הצעיר שבחבורה: עדיין לא מלאו לו עשרים שנה. יליד הארץ ובן ילידי־הארץ זה כמה דורות, חניך תנועת־נוער ומקטנותו פעיל בשורות ה"הגנה". בגיל שבע־עשרה עזב את הגימנסיה והתגייס לצבא. בחזית לא זכה אמנם להיות, אך בפעולות־ההצלה השתתף בכל שליחות מסוכנת. קצרות הוא סוקר את המצב הקיים: בבית־הספר (כינוי לבית בן שתי הקומות, המשמש כמחנה־מעבר) נמצאים 450 איש, מהם כ־150 נשים. כפי שידוע לכולנו, יכול המקום להכיל רק כ־300 איש, ואף זה בדוחק. מחוסר ברירה ישנים שנים־שנים במיטה. המיטות בעלות שתי הקומות מחזיקות מעמד בקושי. האפסנאי מוסר שמלאי המזון יספיק עוד לשלושה ימים. שלוש בלילה שלחנו שיירה בת ארבע מכונות טעונות לגבול. בחצות הלילה חזרו המכונות עם המטען, כי — למרות כל המאמצים — לא יכלו לעלות במעלה ההר בדרך המכוסה שלג. אתמול בבוקר שלחתי הוראות לנקודה מ' שבגבול האוסטרי־גרמני — להפסיק את משלוח האנשים. בתשובה קיבלתי ידיעה, שקבוצה בת 180 איש כבר יצאה לדרך, והם יגיעו לכאן הערב. שאר הקבוצות עוכבו. אם באמת יגיעו הערב, לא יימצא להם מקום־לינה ושימכות. המדריכים שחזרו

מצב הקופה והמחסן. המצב בקופה אינו משמח. במשך החודש עבר בהרבה על התקציב למחיה. שמואל יודע שיקבל "על הראש", אך מה לעשות? האנשים עובדים ויש לספק את צרכיהם. דפיקה קלה, ופנינה המזכירה — שחרחרות וקטנה — ניצבת בפתח. שמואל מסיים עם יוסקה ומזמין את פנינה לשבת, כשחיוך אבהי על פניו:

"נו, מה שלומך, חביבה? ומצב-הרוח?"

פנינה אוכלת את שמואל בעיניה המלאות הערצה. בעברית רצוצה היא עונה:

"טוב. אבל היה נורא משעמם כשלא היית. אין עבודה."

פנינה עודנה מהחדשות במקום. שמואל הביאה לפני ארבעה חדשים בחזורו מפריס. שמה היה פאולה, ילידת גרמניה. לפני פרוץ המלחמה ברחה לבלגיה, ומשם נמלטה לצרפת. בתקופת המלחמה התחפשה כספרדית, וכך ניצלה. השתתפה בפעולות ה"מאקי" הצרפתי. שמואל פגש בה בפריס, כשעבדה כפקידה בבית-מסחר גדול. ידיעתה הרהוטה בגרמנית, בצרפתית ובאנגלית הפליאה את שמואל, והוא החליט למשכה לעבודה. בתחילה נתקלה בחשדנות ובחוסר-אמון. המדריכים רובם ככולם מארצות מזרח-אירופה, והיא "נטע זר" בתוכם. אך לאט-לאט מתרגלים אליה ואף מחבבים אותה. היא לומדת עברית במרץ וגם נכנסה לעבודה אחראית כמזכירה.

שמואל מראה לה טפסים שונים ומסביר בצרפתית כיצד למלאם (בעניני עבודה עודם מדברים צרפתית, אך בשיחה רגילה מקפיד שמואל לדבר אתה אך ורק עברית). הוא יחזור בצהריים, ואז יחתום בעצמו על הטפסים. החתומות ב"סליק" ופנינה אינה יודעת את מקומן.

"לך לישון, שמואל. הרי אתה נראה כשד!"

"מה לעשות? אין פנאי. יש עוד המון עבודה!"

פנינה מתישבת ליד מכונת-הכתיבה ומתחילה לעבוד. שמואל מוסיף לעיין בניירותיו.

ארבע אחר הצהריים. במגרש הגדול שמאחורי בית-הספר מסודרים 90 איש בשלוש, בצורת ח"ית. איתן עומד במרכז ומסר הוראות בעברית. לידו עומד שימק ומתרגם משפט-משפט לאידיש בקול חזק וברור:

"בשעה 5.30 אנו יוצאים לדרך. כל אחד יארוז בתרמילו את החפצים ההכרחיים ביותר. את שאר החפצים יש לארוז בחבילות ולסמן בעפרון-העתקה את השם המלא באותיות ברורות. את החבילות להכניס למחסן. אל תסחבו אתכם דברים מיותרים. הדרך קשה ותצטרכו לזרוקם. החבילות יגיעו בשלמות למחנות באיטליה כמה ימים אחרים. לבשו את הבגדים החמים ביותר שיש לכם. המדריכים יעברו בחדרים ויבדקו את התלבושת, את הנעלים ואת התרמילים. בשעה 4.30 — ארוחת-ערב בחדר-האוכל. בשעה 5 על כולכם להיות כאן במגרש מסודרים בסדר זה ממש. יש שאלות? אין! — דום! חפשים!"

האנשים מתפזרים בבבילות ובהתרגשות. המדריכים עוברים בחדרים לעזור לאנשים ולהשגיח על ביצוע ההוראות.

על שאין מחליפים אותם בעבודה הקשה והמתירה ועל שאין נותנים להם לעלות. לפני שבוע היה הדבר: שנים מהם ארוז את חפציהם ובלי אומר ודברים נסעו להם. פקעה סבלנותם ועצביהם התרופפו. היתה זו מהלומה כבדה לכל משפחת-המדריכים. נמצאות כאן שש בחורות, רובן — נשי מדריכים, העסוקות במטבח, בכביסה ובמחסן. מציאותן מכניסה אף היא מתיחות וקנאה בין החברים הרווקים — בנקודה זו, המנותקת לגמרי מהעולם החיצוני. גם הפסקת העבודה והבטלה בשבועות האחרונים הביאו לנרגנות ולעצבנות.

עם כניסתם של שמואל ושייקה הושלך הס בחדר. הכל מחכים לבשורה חשובה. שמואל סוקר בעיניו את הבחורים ופותח. הוא מספר על פגישתו עם המפקד, על המצב בשאר הנקודות ומודיע:

"העבודה תימשך. אנו לא נסגור את הגבול. הערב יצא המשלוח הראשון, ועליו להגיע לתעודתו. הדבר תלוי בכם, בחורים! ועכשיו ידיעה משמחת לכולנו: בפגישה עם 'הזקן' הובטח שיימצא סידור מתאים לעליית חברינו המסיימים את עבודתם — דבר שאנו תובעים זמן רב."

קריאות "הידד" והתרגשות-שמחה התפרצו מגרונם של עשרים וחמישה הבחורים. בידיעה זו היה כדי להפיג את המרידות ואת הרוגז, שהצטברו במשך זמן כה רב. שמואל הרים את ידו. בקושי עצרו החברים את גילויי שמחתם. ושמואל המשיך:

"ועכשיו, בחורים, לעבודה! מיד לאחר הארוחה יסעו לולו ושייקה בג'יפ להתקין את השרשרות. והשרשרות צריכות להיות מוכנות בכל מחיר עד שעה 16.00. שאר הנהגים, יתלבשו! על המכוניות. הוראות מדויקות לקבל משייקה. המדריכים — לבית-הספר לפקודת איתן. יוסקה ופנינה יעלו אלי למשרד מיד אחרי הארוחה. שאר השירותים פועלים כרגיל. יש שאלות? לא? בסדר! בתיאבון, חברים!"

החברים אוכלים בחטיפה. מלכה וחוה החמודות מגישות קפה חם. שרווליהן מופשלים, ועל היד אפשר להבחין במספר — זכר למחנות. על אצבעותיהן מתנוצצות טבעות-נישואין. זה לא כבר היתה החופה. יוסקה ושימק זכו בהן — לקנאת שאר הבחורים. כי לא רבים הם הזוכים, לאחר לילות-נדודים ו"טיולים" בגבול, עייפים, רעבים ורטובים עד העצמות, לחזור אל חדר-משפחה חם ואל חיק אשה דואגת ומסורה.

וכתום הארוחה מתפזרים החברים לעבודתם: שמואל עולה לחדרו, מתישב ליד שולחן-הכתיבה, שקוע בגליונות-הנייר. עייף הוא עד מוות. זה שני לילות לא נתן תנומה לעפעפיו, והערב מוזמן הוא למסיבת קצינים צרפתים. כן, הערב, חבריו יכתתו את רגליהם שם בגבול, והוא ישב כאן בעיר המחוז במשתה-יין, והשתיה כרגיל, על חשבוננו — חשבון המפעל. כמה היה מוכן לתת אילו יכול להתחלף עם איתן. אך תפקידו מחייב. מוכרח הוא לעשות זאת. מוצאו ממשפחה צרפתית מיוחסת, והצרפתית השגורה בפיו סייעה בידו לחדור אל חוג הקצינים של חיל-הכיבוש הצרפתי. עליו להשתתף בנשפיהם, לקשור קשרים, אף כי כל זה היה לו כבר לזרא.

דפיקה על הדלת. יוסקה האפסנאי נכנס. שמואל שומע על

לקצין. עיני החיילים יוצאות מחוריהן. אחר הוא מברך את הקצינים בשלום ואת הבקבוק הוא "שוכח" על השולחן. המחסום מתרומם והמכוניות ממשיכות בדרכן. לאחר דקות מספר עוזבת השיירה את דרך-המלך ופונה ימינה, לדרך צדדית מכוסת-שלג. המובילה למעבר-גבול, המשמש לעונת-הקיץ בלבד. מתחילה העליה. שייקה עובר ממהלך למהלך, אך המכונית שוקעת בשלג. הגלגלים מסתובבים במקום. שייקה יורד. מאחוריו נעצרות שתי המכוניות האחרות. הוא נותן הוראות והנהגים ועוזריהם מרכיבים שרשרות על הגלגלים. הידים נצרבות ממגע הברזל הקר, כי בכסיות אין אפשרות לעבוד, אך לבסוף נשלמת העבודה והנהגים הוזרים למושבם. שייקה מפעיל את מכוניתו, הנושפת ושורקת מתוך מאמצים קשים, ומונקת לבסוף בקפיצה במעלה-ההר. העליה תלולה וממושכת. לאחר רבע שעה מגיעה המכונית לפסגה ומחכה לשתי המכוניות הבאות. המתנהלות לאטן כשני טרקטורים ששקעו בבוץ. סוף-סוף הגיעו, והשיירה ממשיכה.

עוד שעה של נסיעה — ויגיעו לגבול.

איתן נראה עצבני. שלא מדעת הוא מתחיל לפזם את השיר "את חכי לי ואחזור" ואינו פוסק. שייקה אינו יכול להתאפק ומתפרץ:

"בו, לעזאזל, אולי תפסיק פעם את זה?"

"להפסיק את מה?"

"את השיר הסנטימנטלי הזה!"

איתן עונה תוך התגרות: "נה, שייקה, מתי נסע ככה עם הטנדר בעמק יזרעאל בין עפולה לנהלל?"

"עזוב חכמות! אתה כבר מבלבל את המוח!"

"למה זה אתה, מצוברח כל-כך היום?"

ושייקה משיב כמסיח אל עצמו: "שלושה חדשים לא קיבלתי מכתב מן הבית. במכתב האחרון כתבו שדבורה/לה שלי מטיילת לה עם יאיר. לפני חצי שנה השתחרר הבחור מהחטיבה. בקרוב יתחתנו בודא... ואתה שר לי: 'את חכי לי ואחזור'!"

שייקה ממצמצץ בעיניו. אור מכונית על הדרך המכוסה שלג מסנוור את העינים.

לבסוף הגיעו למקום. במרחק קילומטר, לאחר עיקול-הדרך, נמצא המחסום של תחנת-המשמר הצרפתית. מאה מטרים אחריו — מחסום שני, ולידו המשמרות האיטלקיים. המכוניות נעצרות בזו אחר זו. הברזנטים מורמים, והאנשים יורדים בלאט לצד הדרך.

שייקה ושאר הנהגים נפרדים. המכוניות זזות בדרך חזרה. איתן וארבעת המובילים וקבוצה של תשעים יהודים נשארים בודדים באישון-לילה. השמים מכוסים עננים. פה ושם מנצנץ כוכב נידח. הקור חודר לעצמות, והרגלים — כגושי קרח. משני צדי הדרך משתרעות שלשלות של הרים מכוסיי-ערוות, הנראים כגושים מסתוריים, מטילי-אימה. הדרך סלולה בבקעה. במרחק חצי קילומטר ממשמרות-הגבול שוכן הכפר האיטלקי הראשון, ובמבואו תחכינה המכוניות שמעבר לגבול. רק שני קילומטרים מפרידים בינם ובין המקום ההוא. אבל עליהם יהיה לצעוד בשלג על צלעות ההרים, בדרך-לא-דרך, מהלך שבעה קילומטרים ומעלה. לא אחת עברו איתן וחבריו בדרך הזאת. אך

השעה 5. שעת-דמדומים. האנשים, מכורבלים בבלויי-בגדים, מסודרים בשלוש מחלקות. בראש כל מחלקה — מדריך. איתן במרכז, מסדר את האנשים ופוקדם. מאחוריו נראים שלושה "טריטונרים" צבאיים חבויים בצל העצים. שמואל ושייקה מופיעים. איתן מוסר את המפקד לשמואל. לבוש מכנס-רכיבה, מעיל ומגפי-עור סוקר שמואל את האנשים. הוא פותח באותו נאום, שכבר נשא עשרות פעמים, עם צאת כל משלוח לדרך, ושימק מתרגם:

"חברים! הלילה אתם יוצאים על-מנת לעבור את הגבול ולהיכנס לאיטליה. המכוניות יובילו אתכם עד הגבול. אחר יהיה עליכם ללכת ברגל כחמש שעות. הדרך קשה. השלג מגיע עד המתנים. משמרות-גבול מסתובבים בכל השטח. אתם חייבים להישמע לכל הוראה של המדריכים. מן הרגע שאתם עולים למכוניות — אין להוציא הגה! אסור לעשן במשך כל זמן היותכם בדרך. אין להרים את הברזנט ולהציץ החוצה. אם אתם נתפסים בשעת נסיעה — אל יוציא איש הגה מפיו; הניחו לאחראי לדבר. בשעת ההליכה — דעו: פליטים יהודים אתם, יוצאי-מחנות, הרוצים להגיע לארץ-ישראל. אינכם יודעים מי הם המדריכים. במקום הזה לא הייתם מעולם. חברים, איש אינו מחייב אתכם לצאת הלילה. כל מי שחושב כי הדרך קשה בשבילו — יכול להישאר. הוא יישלח חזרה למקום שירצה".

שמואל סוקר את האנשים. אין תנועה ואין רחש.

"אני חוזר: כל הירא ורך-הלבב יצעד צעד קדימה".

איש אינו זז.

"טוב, חברים! ולבסוף ברצוני לאחל לכם בשם ה'הגנה' — דרך צלחה וברכה שתגיעו לארץ בקרוב".

איתן מעביר את המפקד ל"דום" ושמואל סר הצדה.

"מחלקה ראשונה, לעלות למכונית! אחריה השניה! השלישית!"

ליד המכונית השניה מתחילים האנשים להידחק ולהידחק. בעל-גוף אחד הרים את ידו. שמואל ניתר ממקומו כחית-טרף ומיהר למקום. האנשים משתתקים.

שמואל, שייקה, איתן והנהגים קושרים את מכסי המכוניות. שמואל לוחץ את ידי איתן ושייקה:

"הלילה אתם מוכרחים להצליח".

שייקה נותן אות והנהגים מניעים את המכוניות. הוא תופס את מקומו ליד ההגה במכונית הראשונה. לידו יושב איתן. המכוניות זזות — ומגיעות לדרך-המלך. עוד חמש שעות נסיעה לפניהם. שניהם שותקים. שייקה תופס בהגה בשתי ידיו החזקות ועיניו נעוצות בכביש, אשר תלי שלג נערמו משני צדדיו. מכונית בעלת פנסים מסנוורים באה לקראתם. שייקה מכבה את האורות ומאיט את מהלך הנסיעה.

מגיעים למחסום. המכוניות נעצרות. עוד 100 ק"מ עד למעבר-הגבול הראשי והיחיד הפתוח לתנועת כלי-רכב. איתן יורד, נכנס לחדר-המשמר, מברך את קצין-המשמר באנגלית ומוציא את התעודות החתומות. הקצין הצרפתי מעיין בניירות הכתובים אנגלית, הרבה אינו מבין, ועונה: "או קיי!" איתן מפקק, מתמתח, מתאונן על הקור בתוספת קללה צבאית באנגלית, מוציא מחיקו בקבוק קוניאק, לוגם לגימה ומעבירו

מתקדם. פתותי-שלג מצליפים על פניו. למטה, משמאל, במרחק מאה מטרים, מסתמנים בתי-הכפר הראשונים. כאן גם בית האיכר ר' — מה ידוע לו הבית! לא לילה אחד לן בו. בית זה שימש מלון ומחסה למובילים בדרכם חזרה, לאחר ליווי שיירת. כאן היו ישנים ואוכלים ובילוי מהר היו עושים את דרכם חזרה לאוסטרית. האיכר היה מקבל משכורת חדשית בתוספת הענקת הגונה.

איתן קורא לירוחם, מראה לו את הכיוון והוא ושימק ממחרים אל הבית בכוחות לא-אנוש. הם מתקדמים בריצה, כושלים, נופלים וקמים שוב. סוף-סוף מגיעים שניהם לחצר. הבית חשוך. גם הכלבים אינם מעיזים להוציא את אפם בסופה שכוו. איתן ושימק עולים במדרגות-העץ. הבית בנוי קורות בלתי-מהוקצעות. למטה, בקומת-הקרקע, מחסן העצים, דיר-החזירים ומלונת-הכלבים; ולמעלה — דירת האיכר. הם דופקים על הדלת. אין קול ואין עונה. שניהם בועטים ברגליהם בדלת הכבדה.

מבפנים נשמע קול אחוז-תנומה קורא בגרמנית:

“מי שם?”

איתן מוסיף לדפוק.

בריחים נפתחים — והאיכר ניצב בפתח. האיכר מכיר אותם מיד.

“מה רצונכם?”

שימק מסביר לו בגרמנית את כל הפרשה. יש הכרח להכניס את האנשים לבית. אך האיכר מסרב:

“אין מקום לכל-כך הרבה אנשים. אם ייודע הדבר בבוקר — ואבדתי.”

אשת האיכר מופיעה בינתיים מאחוריו. עיניה אחוזות-תנומה. שימק משתדל לשכנע, אך ללא הועיל. עד כה ועד כה מגיע ירוחם עם האנשים. הכלבים מתעוררים ומתחילים לנבוח. אשת האיכר יוצאת להסותם, אך פתותי-שלג ניתנים בפרצופה בכוח. והיא נרתעת לאחור.

איתן מבקש משימק להודיע בתוקף כי האנשים מוכרחים למצוא מחסה. ליתר תוקף הוא מוציא מכיסו הפנימי חבילת שטרות חדשים בני אלף לירות ומחזיקם בידו. הכסף פעל את פעולתו. לבה של אשת האיכר מתרכך, ואיתן נותן אות לאנשים לעלות במדרגות ולהיכנס. בפתח מנערים האנשים מעליהם את שכבת השלג ונכנסים כשאנחת-רווחה נפלטת מפיהם.

החדר מרוהט בפשטות איכרית. תקרת-העץ נמוכה והקירות מחוספסים. על-גבי הקירות תלויות כמה תמונות מתקופת הקיסר פרנץ יוסף, אשר בזמנו היה כל השטח שייך עוד לאוסטריה. ליד הקירות קבועים כמה ספסלי-עץ. באמצע החדר — תנור המעלה עשן, ובפינה — מזוה, בו תלויים לראות קתלי-חזירי. מגורת-הנפט מפיעה אור עמום.

האנשים מצטופפים. קשה להבין כיצד מכיל החדר את כולם. כמה נשים רוצות לצנוח, אך מחוסר מקום הן נאלצות להישאר על עמדם. איתן עומד בפינה ומתבונן באנשים. הם נראים כה עייפים, תשושים ומסכנים, פניהם נפחדות, עיניהם שקועות בחוריהן, ובגדיהם בלויים. איתן מהרהר בלבו: הן לא חדש הוא בעבורה, ובכל-זאת עדיין אינו מבין את פשר החזיון.

או היה קיץ. לאיתן היתה דרך זו מזכירה תמיד את המסעות בלילות היפים בהרי-היהודה. אך עכשיו, למראה השלג הזה, נצטב הלב וצמרמורת עוברת בגופו. היצליח?

האנשים מתחילים לצעוד. איתן ושימק בראש, אחריהם ירוחם וקבוצת האנשים, ולבסוף — מנדל ואיציק. עולים במעלה-ההר. לפרקים מגיע השלג עד המתנים. אין זכר לשביל או למשעול. ההליכה מעייפת וההתקדמות אטית. מגיעים אל בין העצים וממשיכים לאורך צלע-ההר. מנדל ואיציק מפגרים. ירוחם, הפרטיון הגברתן, מתרוצץ הלך וחזור, עוזר ותומך בנחשלים. לאחר הליכה מיגעת במשך שעות ומעלה ניגש ירוחם אל איתן במרוצה: “האנשים מפגרים; הרווחים הולכים וגדלים.”

איתן עוצר. האנשים נושמים ונושפים. למטה, במרחק כמה מאות מטרים, נוצצים אורות קלושים מתחת-המשמר האיטלקית. שימק יוצא לגשש ולבלוש את השטח. עברו עשר דקות. האנשים מתכנסים. אחד מהם מנסה להצית סיגריה בהיחבא. ירוחם ממחר למקום. במכת-יד חזקה הוא סוטר לבחור על לחיו ורומס את הסיגריה. נהמת-מחאה מתפרצת מכמה פיות. אך מיד משתררת דומית-מוות רוחה מתיחות ועצבנות כללית. שימק עוד לא חזר. איתן מתחיל לדאוג. לשלוח אדם נוסף — אין טעם; להפקיר את שימק ולהמשיך — אינו רוצה; ולחכות במזג-אוויר כזה — עד מתי?..

מוסיפים לחכות. העצבנות גוברת. לפתע מבחינים בדמות העולה במעלה-ההר. אך הרי לא מצד זה צריך שימק לחזור! האנשים עוצרים את נשימתם. הדמות מתקרבת — שימק מופיע. איתן מתכונן לנוף בו קשות, אך שימק מקדימו. הוא מספר שהגיע עד לבית-המשמר. המחסום שעל הדרך מורד, ואנשי-המשמרות ישנים. בחוץ אין איש. וכי מי מהם יסכן את בריאותו בלילה כזה, כדי לשמור את הגבול מפני כמה עשרות פליטים יהודים, העושים את דרכם לארץ-האבות?

איתן מחליט לקצר את הדרך. הם ימשיכו לאורך צלע-ההר, יקיפו את הכפר ויגיעו למקום המפגש.

האנשים מוסיפים לצעוד והולכים בכוח-ההתמדה. רגלו של איתן שוקעת בפלג-מים קטן, הזורם מתחת לשלג. המים חודרים לתוך הנעל ומרטיבים את רגלו ומפני שהוא מרגיש בקור הוא מזהיר את ההולכים אחריו ומוסיף ללכת. מתחיל לרדת שלג. בתחילה פתותים-פתותים, ואחר-כך הולכת וגוברת הסופה. איתן מצווה על האנשים לתת יד זה לזה, אך ההתקדמות קשה. כמה נשים פורצות בהיסטריה, הנבלעת בסופה. ירוחם מתרוצץ כשד.

איתן אובד-עצות. המכוניות תחכינה להם מעבר לכפר, מהלך שלושת רבעי שעה נוספים. השעה כבר שתיים וחצי. ברי לו שאנשיו לא יחזיקו מעמד. הוא מיואש, כמעט פורץ בבכי. זכרונות-העבר עולים במוחו. כיצד הגיע הנה? בעצם — מה רוצים ממנו? מה זכות יש לו להוביל אנשים אלה בשלגים, לאחר כל סבלותיהם, ולסכן את חייהם? ייתכן שמחר ימצאו את כולם מכוסים בשלג, ואולי לא ימצאום כלל... היכריו עליהם כעל נעדרים? לא. הוא לא יירטע מפני מכשולי הטבע! איתן מוסיף לצעוד. הוא כושל, קם וממשיך הלאה, אך כמעט שאינו

לרצפה. איתן יודע את סיבת הדבר. גם החלוק האדום עודנו זכור לו יפה. היה זה בסוף עונת הקיץ. לאחר אחד מ"טיולי-הלילה" שלו חזר איתן לבית האיכר. עייף ורצוץ על משכבו. בבוקר, בהתעוררו, ניצבה ליוה בפתח ובידיה מגש-עץ ועליו ארוחת-הבוקר. החלוק האדום היה מהודק לגופה וכאילו במזיד הבליט את חמוקי-גוזה הדשנים. ליוה בירכתו ב"בוקר טוב" ואיתן השיב לה ברכה. היא העמידה את המגש על הכסא. אך ראה זה פלא: הפעם לא מיהרה לחמוק החוצה כמנהגה. בצעדים אטיים ומהססים התקרבה למיטתו של איתן והתישבה למראשותיו. ידיה התחילו לשחק בקווצות שערותיו וללטפן. בהתרגשות וברטט סיפרה: "אבא יצא לפנות בוקר היערה לחטוב עצים, ואמא הלכה לשוק-החזירים. שניהם לא ישובו לפני ארוחת-הצהרים. אנחנו לבדנו בבית". ובדברת התחילה להתיר את חלוקה. אך איתן התנער מיד מתנומתו ודחף אותה מעליו. עוד הוא זוכר היטב את מבטה המבוש בצאתה מן החדר! — ומני אז, כל פעם שמבטיהם נפגשים, משפילה ליוה את עיניה...

עד היום אין הוא יכול להסביר את פשר התנהגותו בבוקר ההוא. הראה בליוה האוסטרית סמל לבנות "הגזע העליון", הארי, המשפילות את עצמן עכשיו, ומשום כך בחל בה? או אולי שמר בעומק לבו אמונים לאותה נערה אדמונית מספסל בית-הספר, אשר זה כשנה לא שמע עליה דבר, ובודאי כבר שכחה אותו זה מכבר?

עד כה ועד כה והסופה שככה במקצת. שימק וירוחם חוזרים. אין להכירם. בגדיהם מכוסים שכבת-שלג עבה. הם מתנערים ממעטה השלג, ניגשים אל איתן ומוסרים: שלוש המכוניות נכנסו לכפר ומחכות במרחק לא-רוב מן הבית. להתקרב יותר אינן יכולות. אחת ניסתה לעשות זאת, אך שקעה בשלג, והיה צורך למשכה אחורנית.

עוד הם מדברים — ויוחנן, ראש נהגי הנקודה האיטלקית, נכנס. הוא ניגש אל איתן, לוחץ את ידיו וטופח על שכמו: "עבודה בריאה עשיתם הלילה, חפוב, אבל יש למהר. עוד ארוכה הדרך; המכוניות מוכנות".

איתן נותן הוראות, והקבוצות יוצאות אחת-אחת. המכוניות נטענות. הנהגים מהדקים וקושרים את מכסי הברזנט. יוחנן נותן אות — והמכוניות זזות בכבדות.

איתן וארבעת חבריו נשארים במקום, תקועים באמצע הדרך. אין הם חשים בקור ובשלג הטופח בפניהם. עיניהם נעוצות בחלל ומלוות בחרדה את המכוניות, המתרחקות אט-אט עם מטענן היקר...
ובלבם תפילה: תהא דרככם צלחה!..

מהו הכוח הדוחפם לכל אלה? כיצד עוד נותר בהם, לאחר כל סבלותיהם, כוח הרצון וההתמדה לדרך-היסורים הקשה? כמה גבולות כבר עברו ובכמה מחנות-ירעב כבר התנסו עד הגיעם הלום? ומה צפוי להם בעתיד? רביצה במחנות באיטליה לפחות כחצי שנה, ולאחר-מכן — טלטולים קשים בים בספינות רעועות. וכאשר הם מגיעים סוף-סוף אל החוף הנכסף — מקבלים את פניהם בפצצות גז מדמיע ובאלות, והם נשלחים לקפריסין, למחנות-ריכוז חדשים. ושם עליהם לשבת מאחורי גדר-יתל ולחכות, עד שיגיע תורם במכסת העליה החדשה. ולאחר שגישו לארץ — חבלי הקליטה, ההסתגלות, קשיי השפה...

מחרישים עומדים הם ממולו, נכנעים ומקבלים את היסורים באהבה. איש אינו מתמרמר, איש אינו קובל. איתן מרגיש בעשרות זוגות עינים, הפונות אליו במבטי הערצה ומסירות לאין גבול. יודע הוא שהם מוכנים ללכת אחריו עד עברי פיר-פחת. בשבילם אין הוא אותו איתן, הנער שאך לפני שנתיים עזב את ספסל-הלימודים. הם רואים בו את השלילה, את הארץ-ישראלית. בעיניהם הוא אדם הבא מעולם אחר ומביא להם את בשורת הנחמה, את הישועה. ואיתן מהרהר: האומנם ראוי הוא לאמון זה? ומה זכות וסמכות לו לדרוש מהם קרבנות כה גדולים? לבו מתמלא רגשי אהבה ומסירות למסכנים אלה, אשר סבל-דורות מעיק על שכמם. את כל אשר לו היה מוכן לתת למענם ברגע זה. הוא סולח להם הכל, גם את תכונותיהם השליליות: מרמה, חנופה, בצע-כסף, אירצון לעבודת-כפים... רבות שמע איתן והרבה למד בחייו על רצונו ועקשנותו של עם-עולם זה. אך כאן בבית האיכר מבין הוא בפעם הראשונה מה פירושם הממשי של חיוניות, עקשנות ורצון-חיים של עם! הסופה בחוץ עודנה משתוללת. איתן שולח את שימק וירוחם למקום בו מחכות המכוניות. רוצה היה ללכת בעצמו, לסבול ולהרגיש, ולו אך במעט, את סבלם של אנשיו. אבל יודע הוא מה חשובה מציאותו כאן, בקרב האנשים. הוא נשאר. הוא מודיע שאם לא תיפסק הסופה עד 4.30 — על המכוניות להיכנס לכפר ולהתקרב ככל האפשר לבית האיכר. יודע הוא את הסיכון שבדבר, אך אין ברירה. השעה שלוש וחצי, ועד אור הבוקר חייבים להסתלק מהכפר.

אשת האיכר מרתיחה משקה בשביל הנשים העייפות. מים צבועים הם, הנקראים בלשונה קפה. ליוה, בת האיכר, נדחקת לבין האנשים לעזרת אמה.

כבת עשרים ושתיים היא ליוה. גופה הגדול והמסורבל שופע בריאות וחום; שערותיה הוהובות סתורות לה על פניה; לחייה אדומות, ושתי גומות-חן במרכזן. היא אינה יפה, אך מלאת חן ושובבות כפרית. לגופה חלוק אדום עשוי צמר כפרי. עיני ליוה נתקלות בעיני איתן, אך מיד היא משפילתן